

KOHTUMÄÄRUS

Kohus	Tartu Ringkonnakohus
Määruse tegemise aeg ja koht	30. aprill 2026, Tartu
Kohtuasja number	1-05-220
Kohtunik	Erkki Hirsnik, Ingrid Kullerkann ja Tiit Lõhmus
Kohtuasi	D taotlus asendada tema isikuandmed tähemärgiga
Taotluse esitaja	D

RESOLUTSIOON

1. Tunnistada karistusregistri seaduse § 28 ls 2 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta see kohaldamata osas, mille järgi tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi karistusseadustiku § 184 järgi.
2. Edastada käesolev määrus Riigikohtule.
3. Rahuldada D taotlus ning asendada tema isikuandmed Tartu Ringkonnakohtu 4. mai 2006 otsuses nr 1-05-220/13 ja 1-05-220/16 elektroonilises Riigi Teatajas avaldatud versioonis tähemärkidega.

Edasikaebamise kord

Käesoleva määruse saab vaidlustada prokuratuur või D advokaadi vahendusel. Määruskaebus tuleb esitada Tartu Ringkonnakohtule 15 päeva jooksul alates kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud määruse kuulutamisest.

PÕHIOSA

Menetluse käik

1. Tartu Maakohtu 27. veebruari 2006 otsusega tunnistati D süüdi karistusseadustiku (KarS) § 184 lg 2 p 2 järgi, mille eest mõisteti talle 3 aasta ja 10 kuu pikkune vangistus. KarS § 68 lg 1 alusel arvati eelvangistuses viibitud aeg karistusaja hulka, määrates kandmisele kuuluvaks karistuseks 3 aastat 4 kuud ja 7 päeva vangistust. KarS § 74 lg-te 1 ja 3 alusel jäeti see vangistus täitmisele pööramata tingimusel, et D ei pane 3-aastase katseaja jooksul toime uut kuritegu ning järgib selle kestel käitumiskontrolli nõudeid. Maakohtu otsus vaidlustati ringkonnakohtus. Tartu Ringkonnakohus jättis 4. mai 2006 otsusega Tartu Maakohtu 27. veebruari 2006 otsuse muutmata ja selle peale esitatud apellatsioonid rahuldamata.
2. D esitas 6. aprillil 2026 taotluse, milles palub Tartu Ringkonnakohtu 27. veebruari 2006 otsustes asendada enda nimi initsiaalidega. Taotleja leiab, et isikuandmete avalikustamine riivab tema eraelu puutumatust.

Ringkonnakohtu seisukoht

3. D katseaeg algas Tartu Maakohtu 27. veebruari 2006 otsuse kuulutamisest (KarS § 78 p 1), ning lõppes 2009. aastal. Karistusregistri seaduse (KarRS) § 24 lg 1 p 6 järgi kustutatakse karistusandmed registrist ja kantakse arhiivi, kui tähtajalisest vangistusest tingimisi vabastamise korral määratud katseaja lõppemisest on möödunud 3 aastat. Seega on D karistusandmed praeguseks karistusregistrist kustutatud ja arhiivi kantud. Kriminaalmenetluse seadustiku § 408¹ lg-te 1 ja 2 järgi avalikustatakse jõustunud kohtuotsus selleks ette nähtud kohas arvutivõrgus koos süüdistatava nime ja isikukoodiga. KarRS § 28 ls 1 sätestab, et avalikustatud kohtulahendites asendatakse isiku nimi pärast karistusandmete registrist kustutamist initsiaalide või tähemärgiga. Sätte teine lause näeb ette erandi: süüdimõistetu nime ei asendata, kui ta on süüdi tunnistanud KarS §-s 184 sätestatud kuriteo toimepanemise eest.

4. Ringkonnakohus leiab, et KarRS § 28 ls 2 on vastuolus Euroopa Liidu (EL) õiguse ja PS-ga osas, mille kohaselt tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi asendamata, kui ta on tunnistanud süüdi KarS § 184 järgi. Seetõttu tuleb KarRS § 28 ls 2 tunnistada selles osas põhiseadusvastaseks ja jätta kohaldamata. Ringkonnakohus käsitleb kõigepealt KarRS § 28 ls 2 vastuolu EL õigusega (I), kontrollib selle kooskõla põhiseadusega ning võtab viimaks taotluse osas seisukoha (II).

I

5. KarRS § 24 lg 1 p 6 järgi kustutatakse karistusandmed registrist ja kantakse arhiivi, kui tähtajalisest vangistusest tingimisi vabastamise korral määratud katseaja lõppemisest on möödunud kolm aastat. KarRS § 24 lg 6 ls 1 sätestab, et karistusandmete kustutamisel ja arhiivi kandmisel märgitakse karistusandmete juurde andmete arhiivi kandmise kuupäev. KarRS § 24 lg 6 ls 2 järgi säilitatakse kuriteo eest mõistetud karistuse andmeid arhiveerituna 50 aastat arhiivi kandmise kuupäevast arvates.

6. EL liikmesriigid peavad tagama EL õiguse täieliku toime. Nii tuleb riigisisest õigust tõlgendada võimalikult suures ulatuses kooskõlas EL õigusega. Kooskõlalisel tõlgendamisel on siiski piirid ning see ei või viia riigisisese õiguse contra legem tõlgendamiseni. Kui riigisisene säte on vastuolus EL õiguse sättega, millel on vahetu õigusmõju, peab liikmesriigi kohus jätma riigisisese sätte kohaldamata, st EL õigusel on kollisiooni korral esimus riigisisese õiguse ees. (Vt Riigikohtu üldkogu otsus nr 5-19-29/38, p 41 koos viidetega.)

7. Isikuandmete töötlemist reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016 määrus nr 2016/679 (isikuandmete kaitse üldmäärus, edaspidi IKÜM). Jõustunud kohtulahendis avalikustatud süüdimõistetu nimi ja isikukood on isikuandmed IKÜM artikli 4 p 1 mõistes ja nende avalikustamine on töötlemine artikli 4 p 2 järgi. Selliste andmete Riigi Teatajas avaldamine kuulub IKÜM artikkel 2 lg-le 1 tuginedes määruse kohaldamisalasse ega jää IKÜM artikli 2 lg 2 kohaselt selle kohaldamisalast välja. IKÜM artikli 2 lg 2 p d järgi ei kohaldata määrust juhul, kui isikuandmeid töötlevad pädevad asutused süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmise ja kriminaalkaristuste täitmisele pööramise, sealhulgas avalikku julgeolekut ähvardavate ohtude eest kaitsmise ja nende ennetamise eesmärgil. Neil eesmärkidel isikuandmete töötlemist reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016 direktiiv nr 2016/680, mis on Eestis üle võetud isikuandmete kaitse seadusega (vt ka Euroopa Kohtu otsus nr C 439/19, p d 69–71).

8. Ringkonnakohus leiab, et jõustunud kohtuotsuse ja selles süüdimõistetu nime ja isikukoodi avalikustamine Riigi Teataja veebilehel pole hõlmatud IKÜM artikli 2 lg 2 p-s d loetletud toimingutega, sest see kõneleb süüditunnistamisele eelnenud tegevustest või pärast süüdimõistva otsuse tegemist karistuse täitmisele pööramisest. Kui asutused töötlevad isikuandmeid muudel kui direktiivis 2016/680 sätestatud eesmärkidel, tuleb kohaldada IKÜM artiklit 10. Selle sätte eesmärk on tagada tugevam kaitse sellise töötlemise eest, mis nende andmete erilise tundlikkuse tõttu võib kujutada eriti rasket sekkumist eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse põhiõigustesse, mis on tagatud EL põhiõiguste harta artiklitega 7 ja 8. Kuna IKÜM artiklis 10 nimetatud andmed puudutavad tegevust, millega kaasneb ühiskonna hukkamõist, võib selliste andmetega tutvumise võimaldamine stigmatiseerida asjaomast isikut ja kujutada endast seega tõsist sekkumist tema era- või tööellu. (Vt Euroopa Kohtu otsus nr C-439/19, p d 74–75.)

9. IKÜM artiklis 6 on sätestatud ammendav ja piiratud loetelu juhtumitest, millal saab isikuandmete töötlemist lugeda õiguspäraseks. Riigi Teatajas süüdimõistvate kohtuotsuste avalikustamine koos süüdimõistetu andmetega kuulub IKÜM artikli 6 lg 1 p e kohaldamisalasse, mille järgi on töötlemine õiguspärane, kui see on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks. Kuna need andmed kuuluvad ka IKÜM artikli 10 kohaldamisalasse, kehtivad nende töötlemise suhtes täiendavad piirangud. IKÜM artiklist 10 („Süüteoasjades süüdimõistvate kohtuotsuste ja süütegudega seotud isikuandmete töötlemine”) nähtub, et andmeid võib töödelda ainult ametiasutuse järelevalve all, välja arvatud juhul, kui see on lubatud liidu või liikmesriigi õigusega, milles on sätestatud asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks. Kõnealuseid isikuandmeid töötleb Riigi Teataja seaduse § 8 lg 1 kohaselt Justiits- ja Digiministerium, kes on IKÜM artikkel 4 p 7 järgi vastutav töötleja. Kuna aga pärast avalikustamist saab andmetega tutvuda igaüks, kel on võimalus neid säilitada või levitada, ei toimu töötlemine enam ministrieriumi järelevalve all. Seetõttu peavad riigisisised õigusnormid nägema ette asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks. (Vt Euroopa Kohtuotsus nr C-439/19, p-d 100–101.)

10. Seega on oluline kindlaks teha, kas süüdimõistvates kohtuotsustes sisalduvate isikuandmete niisugune üldsusele avaldamine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks ning kas sellist avaldamist lubavates õigusnormides on ette nähtud asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks. Selleks tuleb kontrollida, kas eraelu puutumatust ja isikuandmete kaitset puudutavate põhiõiguste riive raskust arvestades on see põhjendatud ning eelkõige proportsionaalne taotletavate eesmärkide saavutamiseks. (Vt Euroopa Kohtu otsus nr C-740/22, p 53.)

11. IKÜM artikkel 5 lg 1 p-dest c–e tuleneb, et isegi tõeste andmete töötlemine, mis alguses on õiguspärane, võib aja möödudes minna määrusega vastuollu. Seda näiteks juhul, kui andmed pole enam asjakohased või on ülemäärased, arvestades nende kogumise eesmarke ja sellest möödunud aega. Euroopa Kohus on leidnud, et lahendades taotlust eemaldada arvutivõrgust kriminaalasjas toimunud kohtumenetluse andmed, tuleb hinnata kõiki asjaolusid: süüteo laadi ja raskust, menetluse käiku ja tulemust, möödunud aega, andmesubjekti rolli avalikus elus ja tema käitumist minevikus, üldsuse huvi taotluse esitamise ajal, avaldatud andmete sisu ja vormi ning nende avaldamise tagajärgi andmesubjekti jaoks (Euroopa Kohtu otsus nr C-136/17, p-d 74 ja 77).

12. Eesti õiguses pole sätestatud IKÜM artiklis 10 ette nähtud piisavaid kaitsemeetmeid süüdimõistvate õiguste ja vabaduste kaitseks. KarRS § 28 ls 2 ei näe ette võimalust kaaluda, kas KarS § 184 järgi süüdi tunnistanud inimese karistusandmete jätkuv avalikustamine on põhjendatud. See tähendab, et karistusandmete jätkuva avalikustamise otsustamisel ei saa võtta arvesse kuriteo asjaolusid, sellest möödunud aega, süüdimõistetu isikut ja käitumist ega kohtulahendi

avalikustamise mõju. Seetõttu on ringkonnakohus seisukohal, et KarRS § 28 ls 2 pole selles osas kooskõlas IKÜM artikkel 5 lg 1 p-dega c–e ega artikliga 10. Vastuolu tõttu EL õigusega tuleb KarRS § 28 ls 2 jätta asjassepuutuvas osas kohaldamata, ent kolleegium leiab, et kõnealune säte pole kooskõlas ka põhiseadusega.

II

13. Põhiseaduslikkuse järelevalve on Eesti kohtute PS § 15 lõikest 2 ja §-st 152 tulenev kohustus. See kohustus saab Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse § 2 järgi taanduda EL õigusest tulenevate kohustuste ees üksnes määral, milles see on vajalik EL õiguse elluviimise tagamiseks ja kollisiooni vältimiseks. Kui kohtul tekivad kahtlused nii EL õiguse kohaldamisalasse kuuluva EL õigusega seotud Eesti sätte põhiseaduspärasuses kui ka selle sätte kooskõlas EL õigusega, on tal üldjuhul võimalik hinnata, kumma vastavuse kontrolli ta kohtuasja lahendamiseks teeb. Seejuures ei ole välistatud, et kohus jätab kohtuasja lahendamisel kohaldamata Eesti sätte selle vastuolu tõttu vahetu õigusmõjuga EL õigusega, algatades ühtlasi põhiseaduslikkuse järelevalve kohaldamata jäänud Eesti sätte põhiseaduspärasuse kontrolliks. Vastuolu EL õigusega ei muuda sätet asjassepuutumatuks põhiseaduslikkuse järelevalve algatamisel. (Vt Riigikohtu üldkogu otsus nr 5-19-29/38, p-d 43, 47 ja 49.)

14. Kolleegium peab vajalikuks algatada põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse, sest see võib tagada tõhusama kaitse kui üksnes KarRS § 28 ls 2 kohaldamata jätmine. Tehes kindlaks sätte põhiseadusvastasuse, on Riigikohtul volitus tunnistada põhiseadusvastane õigustloov akt või selle sätte kehtetuks ja kõrvaldada õiguskorrast selle sätte toime täielikult. Seevastu Eesti õiguse vastuolu korral EL õigusega puudub kohtul võimalus Eesti õigustloova akti või selle sätte kehtetuks tunnistamiseks ning säte tuleb jätta üksnes konkreetsetes vaidluses kohaldamata. (Vt Riigikohtu üldkogu otsus nr 5-19-29/38, p 45.)

15. KarRS § 28 ls 2 põhiseaduspärasuse kontrollimine ei kahjusta EL õiguse esimust, ühtsust ja tõhusust või muul viisil EL põhiõiguste harta või teiste EL õigusaktidega isikutele tagatud kaitse taset. Vaidlusalune säte ei ole selline, mille kehtestamise kohustus tuleneks EL õigusest. Kuna KarRS § 28 ls 2 võib olla vastuolus IKÜM artikkel 5 lg 1 p-dega c–e ja artikliga 10, teenib selle kohaldamata jätmine ja põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamine ka EL õiguse esimuse ja tõhususe tagamise eesmärki.

16. Esimese või teise astme kohtu algatatud konkreetse normikontrolli menetluses võib Riigikohus tunnistada kehtetuks või põhiseadusega vastuolus olevaks sellise õigustloova akti või selle sätte, samuti õigustloova akti andmata jätmise, mis oli kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 9 lg 1 ja § 14 lg 2 ls 1). Asjassepuutuv on säte, mis on kohtuasja lahendamisel otsustava tähtsusega ehk mille põhiseadusele mittevastavuse ja kehtetuse korral peaks kohus otsustama asja teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral (vt nt Riigikohtu üldkogu otsus nr 3-22-246/31, p 23).

17. Kuna D tunnistati süüdi KarS § 184 lg 2 p 2 järgi, ei saa KarRS § 28 ls 2 järgi tema taotlust rahuldada ega avalikustatud lahendis tema isikuandmeid asendada. Kui KarRS § 28 ls 2 ei näeks ette, et KarS § 184 järgi süüdi tunnistatud isiku andmeid avalikustatud kohtulahendis ei asendata, tuleks D taotlus rahuldada või vähemalt võiks kohtul olla võimalus kaaluda, kas seda teha. Seetõttu on KarRS § 28 ls 2 asjassepuutuv osas, mille järgi tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi KarS § 184 järgi.

18. Kolleegium on seisukohal, et KarRS § 28 ls 2 riivab asjassepuutuvas osas PS §-s 14 sätestatud riigi kohustust tagada isikute õigused ja vabadused. Õiguste ja vabaduste tagamine ei tähenda üksnes seda, et riik hoidub põhiõigustesse sekkumast. PS § 14 sisaldab nii seadusandja objektiivset kohustust kehtestada normid kui ka isiku subjektiivset õigust nõuda selliste normide kehtestamist, mis piisava tõenäosusega ja piisaval määral tagaks põhiõiguste teostamise ning kaitse (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus nr 5-25-1/15, p 42). KarRS § 28 ls 2 riivab ka PS § 26 ls-s 1 sätestatud igapäevõigust perekonna- ja eraelu puutumatusel. PS §-st 26 koostoimes PS §-s 14 tagatud üldise põhiõigusega menetlusele ja korraldusele tuleneb õigus sellele, et riik kehtestaks piisava õigusliku regulatsiooni, mis võimaldaks tagada perekonna- ja eraelu puutumatus (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi määrus nr 5-17-42/9, p 36).

19. Lisaks sellele sätestab PS § 15 lg 1 ls 1 õiguse pöörduda õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. PS § 15 lg 1 ls 1 riive esineb ka olukorras, kus on võimalus kohtusse pöörduda, kuid see jääb igal juhul tagajärjetuks (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus nr 5-25-1/15, p 54). KarRS § 28 ls 2 välistab igal juhul KarS § 184 järgi süüdi mõistetud isiku karistusandmete avalikustamise lõpetamise, mistõttu pole kohtul võimalik teisiti otsustada ja seesugune taotlus jääb alati rahuldamata. Kolleegiumi hinnangul on menetletavas asjas põhjust kõneleda ka näiteks õiguse valida tegevusala, elukutset ja töökohta (PS § 29 lg 1 ls 1) ning omandipõhiõiguse (PS § 32 lg 1 ls 1) riivetest. Avalikustatud teave karistusandmete kohta võib inimest stigmatiseerida ning seetõttu võidakse keelduda tema töölevõtmisest, talle pangalaenu andmisest või korteri üürimisest (vt nt Tartu Maakohtu määrus nr 1-18-3836/127, p-d 29–30).

20. D õigusi, eeskätt põhiõigust eraelu puutumatus tagavale menetlusele ja korrale riivab olukord, kus kohtul puudub avalikustamise piiramise taotlust saades võimalus kaaluda, kas tema karistusandmete jätkuv üldsusele avaldamine pärast karistusregistrist kustutamist on vajalik ja proportsionaalne. Põhiõiguse riivamine on põhiseadusega kooskõlas üksnes juhul, kui riivet õigustab muu põhiõiguse või põhiseadusliku väärtuse kaitsmise vajadus ning riive on oma eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi määrus nr 5-17-10/10, p 57).

21. KarRS § 28 lisati karistusregistri seadusesse isikuandmete kaitse seaduse jõustumisega 2008. aastal. Eelnõu 1026 SE seletuskirjast nähtub, et avaliku huvi ja kuritegude ennetamise tõttu sätestati KarRS § 28 ls-s 2 kuriteod, mille puhul karistusandmete avalikustamist ei lõpetata. Loetellu lisati eriti ohtlikud kuriteod, arvestades avalikustamise preventiivset toimet ja rikkumise raskust. Seejuures peeti silmas juhtumit, mil korduvalt seksuaalkuritegude eest vanglakaristust kandnud süüdimõistetud asus juhtima noortekeskust. Seega sooviti sättega ennetada eriti ohtlikke kuritegusid ja nende kordumist ning teavitada üldsust selliseid tegusid toime pannud inimeste ohtlikkusest. Seda saab pidada legitiimseks eesmärgiks.

22. PS § 11 järgi peab põhiõiguste riive olema taotletava eesmärgi suhtes sobiv, vajalik ja mõõdukas. Kahtlemata aitab eriti ohtlike kuritegude ennetamisele ja neist üldsuse teavitamisele kaasa see, kui neis kuritegudes süüditunnistatute nime ja isikukoodi ei eemaldata karistusandmete kustudes Riigi Teataja veebilehelt. Seega on riive taotletavate eesmärkide saavutamiseks sobiv. Samuti on riive vajalik, sest mõnel muul, kuid vähemintensiivsel viisil samasugust tulemust ei saavutataks.

23. Sellele vaatamata leiab kolleegium, et riive ei paista mõõdukas. KarRS § 28 ls-s 2 loetletud kuriteod on erineva raskusastmega. Samuti on erisugused KarS § 184 järgi kvalifitseeritavad kuriteod, millest annavad aimu karistusmäärade väga laiad vahemikud. Nii võib KarS § 184 lg 1

järgi mõista süüdistatavale karistuseks ühe- kuni kümneaastase ja KarS § 184 lg 2¹ järgi lausa eluaegse vangistuse. Samuti ei eristata narkootikumidega seotud kuritegusid aine liigi või selle ohtlikkuse järgi. KarS § 184 lg 1 näeb ette karistuse narkootilise või psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemise eest. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse § 3¹ lg 3 sätestab, et suur on aine kogus, millest piisab narkojoobe tekitamiseks vähemalt kümnele inimesele. Kohtupraktikas on tuvastatud, et kümnele inimesele piisab narkojoobe tekitamiseks keskmiselt 7,5 grammist kanepist (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi otsus nr 1-19-7453/106, p 49). Seega ei sõltu KarS § 184 lg-s 1 sätestatud kuriteokoosseisu täitmine näiteks sellest, kas süüdistatav valdas 8 grammi kanepit enda tarvitamiseks või kilo kanepit selle teistele müümiseks. Kui süüdistatav annab narkootilist ainet edasi rohkem kui ühe korra, saab teda karistada juba KarS § 184 lg 2 p 2 järgi 3- kuni 15-aastase vangistusega.

24. Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on leidnud, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) artiklis 8 sätestatud õigus eraelule hõlmab muu hulgas inimese nime ja tema mainet ning kaitseb õigust elada privaatsest. Artiklile 8 ei saa aga tugineda mainekaotuse puhul, mis on inimese enda tegude, näiteks kuriteo toimepanemise tagajärg. See tähendab, et kriminaalkaristus iseenesest ei kujuta endast sekkumist eraellu. (EIK 4. juuli 2023 lahend *Hurbain v. Belgia*, p-d 188–189). Samas on kohus märkinud, et pärast teatud aja möödumist, eriti kui süüdimõistetud karistusaeg hakkab lõppema või ta on vabastatud, tekib tal õigustatud huvi mitte seista vastamisi oma tegudega, et soodustada taasühiskonnastamist. Seejuures on otsustava tähtsusega süüditunnistamise, vabastamise ja andmete avaldamise vahele jääv aeg. (Vt EIK 7. detsembri 2006 lahend *Österreichischer Rundfunk v. Austria*, p-d 68–69 ja 26. aprilli 2022 lahend *Mediengruppe Österreich GmbH v. Austria*, p-d 68–70.)

25. EIK on osutanud sellele, et üldsusel on huvi saada teavet päevakohase sündmuse kohta ning olemas peab olema võimalus otsida andmeid möödunud sündmuste kohta. Selle huvi ulatus, mis üldsusel võib olla kriminaalmenetluste vastu, on varieeruv ja võib aja jooksul olenevalt kohtuasja asjaoludest muutuda (EIK 28. juuni 2018 lahend *M. L. ja W. W. v. Saksamaa*, p-d 89 ja 100–102). Elanikkonna kaitsmiseks võivad ametiasutused luua andmebaase õigusrikkumiste avastamise ja ennetamise hõlbustamiseks. Selliseid süsteeme ei tohi aga kuritarvitada, püüdes talletada võimalikult palju teavet või pikendada andmete säilitamise tähtaega. Kui selliste andmebaaside puhul ei järgita proportsionaalsuse põhimõtet, kaaluvad tõsised riived põhiõigustele üles andmebaaside võimalikud eelised. Riikidel lasub konventsiooni alusel kohustus tagada oma jurisdiktsiooni all olevate isikute õigused ja vabadused. DNA-andmete kogumine ja pikaajaline säilitamine rikub EIÕK artiklit 8, kui kehtiv õigus ei näe ette eristamist sõltuvalt toimepandud süüteo ega selle raskusest ning süüdimõistetutel puudub võimalus esitada taotlus andmete kustutamiseks (EIK 22. juuni 2017 lahend *Aycaguer v. Prantsusmaa*, p-d 34 ja 43–46.) Andmete kustutamise kohtulik menetlus peaks võimaldama sõltumatut kontrolli nende säilitamise põhjendatuse üle selgelt määratletud kriteeriumite alusel (EIK 17. detsembri 2009 lahend, *Gardel v. Prantsusmaa*, p 69).

26. D tunnistati süüdi KarS § 184 lg 2 p 2 järgi, sest ta käitles 2004. aastal mõnekümne grammi kaupa amfetamiini. Teda karistati vangistusega, mis jääb KarS § 184 lg 2 sanktsioonivahemiku alammäära lähedale (vt käesoleva määruse p 1). Tähelepanu väärrib ka tõsiasi, et mõistetud vangistuse kandmata osa jäeti KarS § 74 lg-te 1 ja 3 alusel täitmisele pööramata – see näitab, et juba siis peeti D-st lähtuvat ohtlikkust sedavõrd madalaks, et tema kinnipidamist ei peetud (enam) vajalikuks. Praeguseks on tema karistamisest möödunud enam kui 20 aastat. Sellistel asjaoludel ei saa kõneleda iseäranis ohtlikust narkokuriteost, mille vastu oleks üldsusel suur huvi ja mis peaks seetõttu olema praegusel hetkel tingimata jätkuvalt avalikustatud.

27. PS § 14 ja § 26 ls 1 riivet saab pidada intensiivseks, sest vaatamata D taotlusele kohtulahendis tema isikuandmete avalikustamise lõpetamiseks, tuleb kohtul sellest KarRS § 28 ls 2 sõnastuse tõttu keelduda. Kohus ei saa D taotlust lahendades avalikustamise lõpetamise kasuks ja kahjuks kõnelevaid argumente kaaluda, näiteks võtta ühelt poolt arvesse avalikustamise võimalikke kahjulikke tagajärgi D mainele, era- ja perekonnaelule ning töövõimalustele ning teisalt üldsuse huvi saada teada tema toime pandud kuriteost. Seetõttu ei saa taotletava eesmärgi suhtes pidada mõõdukaks piirangut, mis välistab *alati* KarS § 184 järgi süüdi tunnistatud inimese avalikustatud andmete asendamise. Kolleegium on seisukohal, et KarRS § 28 ls 2 on selles osas ebaproportsionaalne ja vastuolus vähemasti PS §-ga 14, § 15 lg 1 ls-ga 1, § 26 ls-ga 1, § 29 lg 1 ls-ga 1 ja § 32 lg 1 ls-ga 1.

28. Toodud kaalutlustel ning juhindudes PSJKS § 9 lg-st 1, tunnistab Tartu Ringkonnakohtus KarRS § 28 ls 2 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, mille kohaselt tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi alati asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi KarS § 184 järgi. Kolleegium jätab sätte kohaldamata ning saadab käesoleva kohtumääruse Riigikohtule. Selliselt talitamine avab ringkonnakohtule võimaluse D taotluse põhjendatust sisuliselt hinnata.

29. Võttes arvesse Tartu Ringkonnakohtu 27. veebruari 2006 otsuse sisuks oleva kuriteo asjaolusid – D käitles varases täiskasvanueas mõnekümne grammi kaupa amfetamiini –, talle mõistetud mitte kuigivõrd ranget karistust ning kuriteost ja süüditunnistamisest möödunud aega, samuti asjaolu, et sellele järgnenud karistus on registrist juba pikemat aega kustutatud, saab D taotlust pidada põhjendatuks. Seetõttu asendab kolleegium tema isikuandmed arvutivõrgus avalikustatud ringkonnakohtu otsuses tähemärkidega. Taotlus kuulub rahuldamisele.

(allkirjastatud digitaalselt)